

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)

Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)

Band: 5 (1901)

Artikel: Sur digl ladar : deditgia agls noss deligent pours

Autor: Grisch, A.

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881964>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

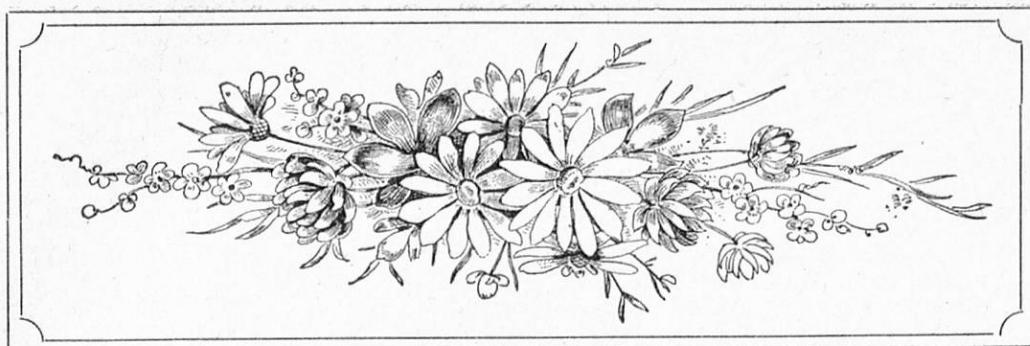
L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 30.07.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Sur digl ladar

deditgia agls noss deligents pours
da

Andr. Grisch, stud. agr.

Seu tottas createiras uscheia òn er las plantas per
pudeir crescher e prosperar da basigns de vi-
vonda e zvar d' ena vivonda consistenta ord diversas
substanzas. Pi bôt nivogl savenz suponia, tgi la
planta posseda la forza de furmar sez las sias sub-
stanzas nutritivas. Ma giò avant divers decenis ò la
scienza cumpruwo tras muneros ed exacts experi-
mants, tgi chegl è angal ena superstiziung e tgi la
planta è per contrara er ella sforzada de ratrer igl
sies nutrimaint digl conturn, per part dell' aria e per
part digl terratsch. Las substanzas vegetativas deri-
vontas dell' aria stattan da tot taimp a tottas plantas,
tgi creschan sen en terragn normal, an abondont
quantum an sia disposiziung, ed igl pour ò uscheia

pigl solit er betg da sa merchitar an chel risguard. Tot otraveisa stattigl cun las substanzas tgi la planta rateira digl terratsch. Ena viglia prattica ans demossa suffiziaintamaintg, tgi dat da chellas varts nigna funtanga perpetna, anzi tgi tschertas egredienzas vitalas della carschentscha sa consumeschan e stòn parchegl neir rafondeidas da taimp an taimp, schigliò sa decimescha la fritgevladat digl noss fons d' onn ad onn. De mantigneir igls noss pros ed êrs fritgevels è igl scopo digl ladar. Nous vagn la meira de render tras igl ladem agl terratsch tottas las substanzas, tgi èn nidas ratratgas dad el tras la raccolta.

Gl' è per igl pour fitg important de saveir, tgi la planta veiva betg de singulas substanzas, sonder d' en masditg de talas, aint igl cal nignas dellas bisignevlas substanzas pòn neir ramplazzadas tras otras. Stat damai angal egna de chellas betg an disposiziung allas plantas e zvar an furma liquida, schi pòn chellas betg crescher e prosperar, essend tgi er las otras substanzas vegetativas restan an chel cass sainza vigour. Survignan las plantas d' egna u da plés sorts vivondas angal relativ pitschnas pruziungs, schi sa loia la sia sviluppaziung siva chellas. En eventual supraplé d' otras vivondas an tera u an l' aria resta sainza effect. Per pudeir ratrer digl noss fons la migldra e pi retga raccolta, stuainsa damai procurar tg' igl terratsch de chel contigna tottas substanzas nutritivas per las plantas adegna an suffizainta cantidad. Nous stuagn parchegl rametter annualmaintg alla tera quasi tottas egredienzas, tgi vagn ratratg dad ella tras la raccolta. Chegl vign, scu gl' è giò mutivo, procuro antras igl ladar. — Cun plascheir ògl pudia neir constato tras verificaziung, tgi betg tottas substanzas, las

calas la planta rateira digl terratsch dovran neir restueidas. I dat bagn nign terragn cultivo, igl cal contigna betg tant fer, solper etc., tgi chella reserva tanscha betg anc per divers mellas onns. Er la caltschigna è igl plé de rubritgier sot las numnadas egredienzas. Otraveisa sa contignogl per contrara cun igl nitroghen (Stickstoff) igl aschid fosforic (Phosphorsäure) ed igl calcium (Kali). De chellas treis substanzas sa cattan bôt egna e bôt l' otra u magara plés angal stgèrs ainten igl terratsch. Duess aber la producziung esser ena favorevla, schi stòn er chellas vivondas star an disposiziung allas plantas an suffizainta cantad. Da procurar chegl è igl difficultous ed important scopo digl ladar.

Essend tgi la grascha è navot oter tgi transfurmos rests de plantas, schi s' ancleigl, tg' ella contigna plés sorts substanzas nutritivas per la planta creschonta. La grascha è parchegl damai e resta adegna igl principal ladem, duront tgi tots ladems artificials servan angal scu ladems accumpagnonts. Gl' è damai absurd de vuleir applitgier allò en ladem artificial, scu p. ex. superfosfat u „Thomasmehl“ etc., noua tgi la grascha tanscha betg plé. Betg igl factum, tgi gl' è nia mano en ladem sen en pro u sen en êr decida sur della raccolta; i vot plé deir, sch'ins ò applitgia igl dretg ladem u betg, c. v. d. sch'igl ladem contigna la substanza vegetativa, tgi sa catta igl pi stgèrs ainten igl terratsch. Igl pour betg verso fò an en tal cass scugl prenumno migler d'augmentar la sia grascha antras agiunger ad ella p. ex. ladems artificials fosforics e far tanscher alloura igl uscheia acquisto vigorous ladem sen tot igl sies fons tg' el. vot aveir lado. An chella moda obtigna igl terragn betg scu

ainten igl prenumno cass angal aschid fosforic, sonder er las otras, per la prosperaziung dellas plantas indispensablas substanzas.

Scu l' analisa chemicala demossa, contignan la grascha e la puschniga tottas treis substanzas, tgi mancan igl pi savenz ainten la tera cultivada c. v. d. igl nitroghen, igl aschid fosforic ed igl calium. Ossa ans faschainsa la dumonda: „En igls ladems naturals, tgi nous produtgagn ainten l'economia suffiziaints per mantegneir igl noss fons rentabel?“ Considerainsa l'eminenta cantitad nitroghen, aschid fosforic, calium etc., tgi vign annualmaintg ratratg dalla tera antras la raccolta e racunaschainsa tg' ena gronda part de chels products vign vandeida direct e cun chella naturalmaintg er las ranfermadas substanzas vegetativas, u tgi els servan scu nutrimaint alla muaglia dell'atgna economia, noua tg' ena gronda part dellas substanzas vign transformada an products de negozi, schi ègl cler, tg' igl ladem natural produtgia ainten l' atgna economia n'è betg suffiziaint per mantigneir la tera an forza. Chel quantum de substanzas vegetativas è betg giò surtia ord las nossas economias an furma de tgern, latg, caschiel etc. duront igls divers tschen-taners tg' igl noss fons ò giò sarvia alla producziung! Persiva è igl terragn digls noss bagns mai nia racumbenso completamaintg, partgé la grascha contigna angal ena part dellas substanzas, tgi èn nidas ratratgas digl terratsch antras la raccolta. Gl'è damai bagn tgapibel, tgi tals bagns stòn neir bôt u tard an mancanza d'egna u l'otra u er de plés substanzas vegetativas. Cunsasez dattigl anc ozandé flatgs, tgi contignan ena schi gronda reserva de substanzas, tg'els en rentabels, er schi vignan angal lados annualmaintg

cun ladems naturals. Ma l'experiéntscha mossà tuttegna tgi la fritgevladat della plé part fons sa smiñuescha da deceni an deceni, schi nous igl ladagn mintg'onn angal cugl madem quantum grascha. Lainsa nous damai mantigneir igls noss bagns fritgevels, schi stuainsa tschartger ramedis, tgi sustignan igls ladems naturals an ena maniera u an l' otra. Tals cattainsa ainten igls ladems artificials, igls cals en però e restan adegna angal ladems subordinos. Nous dastgagn parchegl betg ans surdar all' illusiung, tgi ena sort u l' otra de tals ladems pòssa ramplazzar la grascha, u tg'ins pòssa ratrer digls pi ots colms antras l' applicaziung de „Thomasmehl“ u d'en superfosfat etc. cuntuadamaintg ena legrevla raccolta. Gist igl terratsch de tals flatgs allontanos, sen igls cals gl' è mai nia mano en tgar grascha, è pigl solit betg angal an mancanza d' ascidid fosforic, sonder er numnadamaintg de nitroghen. Egl chegl igl cass e ladainsa nous en tal colm p. ex. sulettamaintg cun en superfosfat, schi vign lez angal per part ad effectuar e chegl angal a proporziung digl nitroghen, tgi sa catta gist preschaint ainten igl terratsch. Digl supraplé d' ascidid fosforic pòn las plantas far nign adiver.*⁾ El sa leia cun caltschigna, ed è an chella furma per igl pour quasi sainza valour. Gl' è damai cler, tgi l'applicaziung de ladems artificials pò sot talas circumstanças maiplé esser rentabla, numnadamaintg betg, noua tg' igl transport vign schi tger scu ainten las nossas valadas alpinas. Nous stuagn parchegl adegna reflectar bagn,

^{*)} Ena exepziung fòn an chel cass las plantas legumino-sas, seu trefigl, luzerna itc. Antras igl cooperar de pitschans bacteris èn chellas capablas de ratrer igl necessari nitroghen ord l'aria ancass tg'el nè betg preschaint ainten igl terratsch.

avant tgi cumprar ladems artificials per applitgier chels sen colms. Cunche gl tg' igls products animals èn preschaintamaintg fitg ratschartgeas, schi fissigl per igl alpinist propa de gronda impurtanza, sch'el pudess augmentar la fritgevladat digls sies flatgs. Salaschond manar de chella ideia, ambleidan aber blers digls noss pours igl soura mensiuno factum e spalazeschan uscheia managiond tot bagn, divers francs. Angal noua tgi la grascha tanscha betg plé, lò creian blers stoptgan igl superfosfat, igl „Thomasmehl“ etc. far miraclas. De l'applicaziung de ladems artificials sen pros, tgi vignan lados cun grascha, sa feidan igls noss pours an general fitg pac. E gist allò è ena ladada cun aschid fosforic, eventual er cun calcium igl pi.bagn adattada. Nous dastgagn mai amblidar, tgi las plantas òn dabasigns d'ena vivonda, tgi è componeida ord diffarentas substanzas, dellas calas nignas dastgan mantgeir. Tras la grascha obtigna igl terragn a proporziung bler nitroghen. Cunche gl comparan sen terragn grass las usché numnadas „plantas ammoniacas“ scu la darsavena (ruzavena) etc. Egl sen en flatg, tgi vign adegna lado cun grascha p. ex. pac aschid fosforic preschaint, schi pon las plantas betg piglier sé tot igl nitroghen. Igl rest è alloura pèrs tottalmaintg, partgé chella substanza resta ainten igl terratsch an furma liquida e fonda alloura plangaplang giu ainten la tera morta. Vignigl per contrara applitgia anseman cun la grascha er anc en ladem artificial fosforic, scu superfosfat etc., schi pò er chella part digl schi prezious nitroghen, tgi vò schigliò a perder, esser avantagiousa. Nous vasagn, tgi gl'è damai per igl pour d'eminenta impurtanza de saveir calas substanzas vegetativas, tgi sa cattan igl pi stgèrs ainten igl terratsch digls sies

flatgs. Igl migler sclarimaint losoura ans dattan exactas provas cun diffarentas sorts ladems. I dat parsasez segns, scu igl compareir de tschertas plantas, la composiziung e structura digl terragn etc., tgi inditgeschan agl teoreticher cun relativ gronda franchisezza, cala substanza tgi è lò la pi rara, uscheia tgi chel sò igl plé deir cun sierezza, cal ladem tgi vign ad effectuar igl migler chi u lò. Malerousamaintg pò igl pour betg sa fidar angal sen tals andezzas, anzi per el pò angal ena exacta prova esser decesiva. Per spargner taimp e muneida ègl naturalmaintg sarvia, tgi er igl simpel pour saptga preveir cala substanza tgi sa catta stgèrs ainten en terragn. Igl suandont duess parchegl esser deditgia a tal scopo.

Comparan sen en pro darsavenas u flours digl paintg montanas (*Ranunculus montanus*) etc. an gronda cantidad, ed è igl trefigl quasi svania digl flatg, schi è chegl en segn, tg'igl bagn seia an mancanza d' asscid fosforic. Sen en tal pro ègl damai da far an amprema lengia provas cun superfosfat u „Thomas-mehl“. — D'igls ladems artificials nitroghens pò insperar bung succes sen tots terragns, sen igls cals las souranumnadas plantas ammoniacas (darsavenas etc.) mancan u rapreschaintan en pitschan domber. Ma nous stuagn betg amblidar tg'igls ladems artificials, e particular igls ladems artificials nitroghens èn fitg custevels, uscheia tgi la sia applicaziung vign ainten igls noss paeis alpins darar ad esser rentabla. Tot chegl tgi è betg rentabel n'è aber er betg pigl pour! Schi l'applicaziung d'en ladem artificial u natural renda u betg, pò mademamaintg er neir veriftgia tar la prova.

Scu sur digl scopo digl ladar, uscheia exista anc

ozandé ainten diversas contradas er ena absurda oponiung sur della moda e manira de far las provas cun ladems artificials. I vign anc ossa savenz sustignia tgi, per examinar en terratsch sen igl sies contign p. ex. an aschid fostoric seigl angal da misirar dus parzellias egualas e ladar alloura egna de chellas cun en ladem fosforic scu superfosfat etc. Tgi chella oponiung n'è betg digl tot correcta, demossan igls dus suondonts exaimpels:

Suponign tgi en pro, igl cal è an mancanza de caltschigna, ma tottaveia betg d'aschid fosforic, vigna lado cun „Thomasmehl“. Essend tgi chel ladem artificial contigna er caltschigna, schi vign el plé u manc ad operar. Concluda igl pour londror, tgi manca aschid fosforic agl sies bagn, schi vò el an errour, della cala el vign a s'emanzipar pispert, tg'el applitgescha superfosfat anpè de „Thomasmehl“. Tots daners tg'el spenda an en tal cass per aschid fosforic èn daners pùrs. — Bler pi savenz dattigl igl cass tg'igl terratsch pitescha digl mantgameint d'aschid fosforic e calcium an madem taimp. Fò ins sen en tal pro angal provas cun aschid fosforic sulet u angal calcium, schi ègl da verifitgier nign effect ed igl pour croda an l'illusiuung tg'igl sies flatg seia an mancanza ni d'aschid fosforic ni de calcium. Or da chels dus exaimpels resulteschigl, tgi gl'è tar talas provas da duvrar tant scu pussebel ladems, tgi opareschan angal an en risguard, scu er tgi stoptga betg suletta-maintg neir pruvo mintga sort ladem separadamaintg, sonder er plés ansemen. Sen pros grass ègl inditgia de far las provas scu suonda. — Suponia tgi seia da verifitgier igl basigns d'en pro an aschid fosforic. An amprema lengia vignigl cò misiro digl pro en toc de

4 m. ladezza e 15 m. lunghezza. Chel vign alloura lado cun grascha scugl solit e siva partia an treis equalas parts. Sen l'amprema de chellas parzellas rasa ins alloura anc ca. 1 kg. 18 % superfosfat u 250—300 gr. 40 % dobelsuperfosfat ed ultra de chegl anc ena cantidad calium p. ex. 600—800 gr. cainit. La sagonda èra resta sainza ladems artificials e la terza survigna la madema cantidad calium (p. ex. 600—800 gr. cainit) seu l'amprema. Produtgescha alloura sot las mademas otras condiziungs l'amprema parzella plé fagn tgi la terza, schi è chegl en cler argumaint, tg' igl terratsch vegia mancanza d' aschid fosforic. Egl da constatar risguardo la fritgevladat ena diffarena er tranter la sagonda e terza parzella, schi è chel pro er betg provedia suffizaintamaintg cun calium. — An madema moda scu sen aschid fosforic, vign igl terratsch er examino sen la sia reserva an otras substanzas, an nitroghen etc.

Faschond talas provas ègl adegna d'observar igls suondonts puncts:

1. Las parzellas stòn concordar risguardo la grondezza, la composiziung etc.
2. L'amprema prova vign adegna fatga cun la sort ladem, della cala ins pò sperar oravant igl migler succes.
3. Igls ladems artificials stòn neir derasos schi anguleiv seu pussebel. Per chel scopo ègl inditgia de masdar el avant cun igl mez u dus terzas daplé tera u razgem.
4. Tar la raccolta vign igl product de mintga parzella paso ed er stimmo risguardond la calitad.

I vign alloura fatg chint e controlo, schi l'applicaziung de tal ladem seja rentabla u betg.

5. Vess ena prova da piteir en pó da nom antras malstampradas oras u antras insects etc., schi stò ella neir repeteida igl onn siva puspé, ma però sen dus otras parzellas.

